

שירותים לחיזוק החוסן הקהילתי במרחב ההתיישבות על ידי הגברת נוכחות בשטחים פתוחים

באמצעות קהילות מתנדבים

סקר שוק לשחקנים בתחום – אפריל 2024

1. כללי

היעדר הנוכחות בשטחים הפתוחים הוא אחד הגורמים המרכזיים הגורמים לערעור תחושת הביטחון האישי בקרב אזרחים וקהילות באזורי הספר, ומונע מהם בין היתר יציאה למרחבים הפתוחים שמסביב למקום הישוב. במטרה לחזק את ההתיישבות והחוסן הקהילתי באזורים אלו, משרד ההתיישבות והמשימות הלאומיות מקדם התקשרות, שמטרתו ליצור אפקט תומך לקהילות באמצעות רכז שמפתח סביבו "קהילה שומרת", ומביא לעידוד התנדבות נרחב של תושבים מקומיים לצד מתנדבים מאזורים אחרים, לפעילות משותפת וסיוורים במרחבים הפתוחים.

הפעילות תתבצע במקביל בהיקף ארצי רחב, תוך שימוש באמצעים טכנולוגיים. מיקוד ההתנדבות יהיה בשעות הערב (משעה 17:00 אחה"צ ועד בוקר יום המחרת בשעה 06:00). שעות אלו הן השעות המועדות לפורענות כיוון שהנוכחות האזרחית בשטחים הפתוחים פוחתת משמעותית. התהליך יכלול גיוס, תדרוך, הכשרה, הוצאת מערך סיוורים, ניהול ושימור קהילות המתנדבים.

מסמך זה מטרתו להציג את תוצאות סקר השוק שבוצע בתחום ארגוני מתנדבים וחברות השמירה במרחב הכפרי, כבסיס להתקשרות הנ"ל.

2. חשיבות קידום התקשרות

בטרם ניגש לבחינת הגורמים המתאימים למימוש ההתקשרות המוצעת בזאת, אנו מוצאים לנכון להדגיש את חשיבות קידום התקשרות זו בהקדם האפשרי, בייחוד על רקע התקופה המורכבת בה אנו מצויים מאז פרוץ מלחמת 'חרבות ברזל'.

הציבור הכפרי-חקלאי סובל מזה שנים מתופעות של פשיעה חקלאית וערעור הביטחון האישי, דבר אשר קיבל ביטוי בדוח מבקר המדינה משנת 2023. מצב דברים זה, הוביל להתכנסות האוכלוסייה במרחב זה לתוך היישובים פנימה ולהזנחת המרחבים הפתוחים מסביב, ולניצול המצב לרעה על ידי גורמים עוינים בסביבה לפשיעה והטלת אימה. אחד מהפתרונות המרכזיים למצב זה הינו הקמת מערכת תומכת קהילה, המתבססת על ערכי ההתנדבות והערבות ההדדית, ומובילה לחיזוק החוסן הקהילתי, באמצעות מערך מתנדבים אשר יפעל במרחבים הפתוחים. חיזוק החוסן הקהילתי באזורים הכפריים (אזורי הספר) בכוחו לשמש גם כמכפיל כוח בתחומי המשימות והביטחון האישי (מעבר לכיתת הכוננות הקיימת ביישובים). בימים אלו, ובייחוד על רק מלחמת חרבות ברזל, סוגיית הביטחון

האישי והמשילות, ובפרט במרחב הכפרי והאזורים המרוחקים, מקבלת משנה תוקף. מצב זה, מחדד את הצורך במענה ליישובים מרוחקים, בכל הנוגע לסביבה בטוחה ופעילות קהילתית במרחבים, בין היתר בשעות הלילה. יתירה מכך, התקשרות זו תאפשר **מתן ליווי וסיוע מערכתי לצוותי החירום היישוביים** (צח"י) במוכנות לחירום ובפעילות השוטפת, באמצעות הדרכות, הכשרות ותרגולים לצוותי החירום יחד עם קהילות החוסן.

3. קריטריונים להתקשרות

להלן הקריטריונים המרכזיים אשר גובשו בבסיס ההתקשרות המתוכננת של המשרד:

1. אזור הפעילות – השטחים הפתוחים הסובבים יישובים במרחב הכפרי בכל הארץ. כ-100 יישובים, בפריסה של לפחות שני מוקדי פעילות בכל מחוז (למעט מחוז תל אביב).
2. ארגון/סיור הפועל בעיקרו על בסיס מערך מתנדבים פעיל ומנוסה.

4. תפוקות מרכזיות הנדרשות מהספק

- **משמרת התנדבות** – התנדבות לשם ביצוע המשימה שאורכה 4 שעות לכל הפחות אך לא יותר מ-8 שעות (זמן ההגעה לנקודת ההפעלה וההתנדבות ייכלל כחלק מזמן המשמרת).
✓ כ-1,250 משמרות בחודש (15,000 משמרות בשנה).
- **מתנדב** – כל אדם הכשיר להתנדבות ושמלאו לו 16 שנים. מתנדב שטרם מלאו לו 18 שנים יצא להתנדבות אך ורק בליווי מתנדב בוגר מעל גיל 30 אשר להם היכרות מוקדמת (מאותה קהילה, אב ובן, בליווי בן משפחה וכדומה).
- חדר מצב הכולל מספר מוקדים (גיוס והשמה, מענה למתנדבים, חירום, הפעלת מתנדבים).

5. תוצאות סקר השוק והמלצות

לשם בדיקת הספק המתאים למתן השירות הנדרש במסגרת התקשרות, בוצע סקר שוק בקרב ארגונים רלוונטיים, אשר התבסס על מקורות מידע גלויים ברשת (אתרי הארגונים, כתבות שפורסמו על חברות אלו ועוד), על מנת לעמוד על המאפיינים של כל ארגון, יתרונותיהם וחסרונותיהם, ביחס לאפשרות מימוש דרישות התקשרות בנושא מטעם המשרד.

הגופים אשר נבחנו במסגרת סקר השוק הם:

1. ארגוני מתנדבים מרכזיים בעלי זיקה לפעילות המבוקשת, ובפרט בתחום סיור בשטחים פתוחים.
2. ארגונים בעלי יכולת להפעיל מערך מתנדבים גדול ומשמעותי.

3. חברות שמירה.

חברות השמירה שנבחנו (צוות 3, G1, מודיעין אזרחי) הן בעלות פריסה ארצית, אם כי חברות אלו הן **עסקיות ואינן מפעילות מערך מתנדבים (עלות גבוהה של העסקת עובדים בפריסה נרחבת) ואינן מקיימות קשר עם הקהילה המקומית (ועל כן לא נותנות מענה לצורך בבניית החוסן הקהילתי)**. בנוסף, לחברות אלו היכרות מצומצמת עם המרחב הכפרי ובפרט עם הפעילות בשטחים פתוחים רחבי היקף. לאור כל זאת, חברות אלו אינן מתאימות להתקשרות במסגרת דרישות ההתקשרות שבנדון.

מספר ארגוני התנדבות גדולים שנבחנו (עזר מציון, יד שרה, התאחדות הסטודנטים, לב אחד) הם בעלי פריסה ארצית ומערך מתנדבים רחב, אם כי אינם בעלי זיקה לפעילות הנדונה בהתקשרות משרד ההתיישבות (היכרות וניסיון עם נושאי השמירה והפעילות החקלאית והקהילתית במרחב הכפרי), דבר הטומן בחובו שינוי תחום הפעילות וכן במישור הכלכלי "עלות כניסה" משמעותית ביותר.

חמישה מארגוני המתנדבים שנבחנו (השומר החדש, השומר יו"ש, קדמה, חוגי סיירות של קק"ל והסתדרות השומר הצעיר) שנבחנו נראים כבעלי זיקה לפעילות הנדונה בהתקשרות משרד ההתיישבות, כאשר השוני ביניהם מצוי בהיקפי הפעילות, בניסיון בתחום ובמיקוד הפעילות. כך, ארגון 'השומר יו"ש' שנבחר עשוי להיות בעל התאמה מסוימת להתקשרות במסגרת דרישות ההתקשרות שבנדון, אם כי **פעילותו מתמקדת במרחב יהודה ושומרון בלבד** ואיננו בעל פריסה ארצית, ומשכך איננו בעל מספר מתנדבים גדול ונעדר גם מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי (היקף תקציבי קטן של 7 מלש"ח בשנה בלבד). עמותת קדמה הוקמה במטרה לחזק את החוסן הקהילתי של יישובים במרחב הכפרי והיא בעלת מערך מתנדבים, בדגש על אוכלוסיית הסטודנטים, אך גם היא **פעילה רק בחלק מאזורי הפעילות בארץ**, ובעלת היקף פעילות מצומצם יחסית (היקף תקציבי של 11 מלש"ח בשנה עבור כלל הפרויקטים שלה). חוגי סיירות של קק"ל עוסקים בקיום פעילות קהילתית, בעלת עמדה חברתית וסביבתית ומערך מתנדבים, אם כי מדובר בארגון בעל היקף פעילות ומערך מתנדבים מצומצם, **הפעיל רק בחלק מאזורי הפעילות בארץ**.

הסתדרות השומר הצעיר מפעילה מסלול של שנת שירות בכל רחבי הארץ, כאשר המסלול הקיבוצי הוא היחיד בעל זיקה לפעילות הנדונה בהתקשרות המשרד, והוא פועל בקיבוצים השונים, בכל הנוגע לפעילות קהילתית וחיבור לאדמה. יחד עם זאת, מדובר **בהיקף פעילות מצומצם ביותר** (היקף תקציבי קטן של כ-5 מלש"ח בשנה בלבד).

לעומת ארגונים אלו, ארגון 'השומר החדש' הוא הארגון הפעיל הבודד בישראל, חוצה מגזרים ואוכלוסיות, המעניק מענה מקיף לדרישות המשרד להפעלת מערך מתנדבים נרחב בפריסה ארצית (קיבוצים/מושבים, החברה הערבית ועוד), לצד ניסיון והיכרות עם המרחב הכפרי וקיום קשרים שוטפים עם הקהילות בו (כמו גם מערכי הכשרות ומערכים טכנולוגיים קיימים). הכול כפי שיפורט להלן בהרחבה. לעמותה מחזור כספי גבוה במיוחד שעומד על כ-120 מלש"ח בשנה.

על כן, מוצע לבחון הגדרת השומר החדש כספק יחיד בתחום, כאשר חשוב להדגיש, כי בתהליך הפרסום הציבורי של ההתקשרות באתר החשב הכללי, במהלך החודשים אוגוסט-ספטמבר 2023, **לא הוגשו כל התנגדויות או התייחסויות על ידי גופים הרואים עצמם כאלו שיכולים לספק את השירותים.**

מעבר ליתרונות שצוינו לעיל, לפיהם ארגון השומר החדש הוא הספק המתאים ביותר להפעלת ההתקשרות, הרי שלהגדרתו כספק יחיד, לעומת הפעלת ההתקשרות עם מספר ספקים במקביל, קיים גם **יתרון כלכלי מבנה ומובהק לגורם המפעיל, בדמות הפעלה מהירה ויעילה של ההתקשרות. זאת, ללא תשלום 'דמי כניסה' משמעותיים ביותר, הכרוכים בתהליכי למידה ארוכים ועלויות ניכרות** (הנובעים מההיכרות והניסיון עם נושאי השמירה והפעילות החקלאית והקהילתית והפעלת מערך טכנולוגי ומתנדבים סדור ונרחב כבר היום).

טבלה 1 להלן מפרטת את ההשוואה בין החברות שנבחנו (המהווה את הבסיס להמלצותינו לעיל):

טבלה 1 – השוואה בין חברות וארגוני שמירה

שם הארגון/ חברה	סוג הארגון (מתנדבים/ שכירים)	תקציב (מיליוני ש"ח)	אזור והיקף הפעילות (ארצי/מקומי)	יתרונות	חסרונות
השומר החדש	מערך מתנדבים	120	פריסה ארצית ומקיפה, כ-160 אלף מתנדבים	1. מטרות הארגון מצויות בהלימה מלאה למטרת התקשרות המשד. 2. ארגון בעל מספר מתנדבים מהגדולים בישראל. בעל ניסיון נרחב בהקמה ותפעול של צוותי מתנדבים (הכשרה, הכוונה, ארגון ופעילות) בדגש על שמירה וסיורים במרחב הפתוח בישוב ובסביבתו. 3. ניסיון ומוניטין נרחב ומוכח בהפעלת מערך שמירה ופעילות קהילתית במרחב הפתוח ובאזורים מרוחקים. 4. ניסיון בפעילות קהילתית באמצעות לימוד ומיזמים חינוכיים (קשר עם הקהילה). 5. מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי, דבר המהווה גם יתרון כלכלי לעורך ההתקשרות, כאשר 'דמי הכניסה' לפרויקט וההשקעות וההתאמות הנדרשות יהיו נמוכות בהרבה (מערך טכנולוגי, ביטוח ועוד). 6. היכרות בפעילות עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה.	הארגון איננו פועל כיום באזור יהודה ושומרון.
השומר יו"ש	מערך מתנדבים	7	פריסה ביהודה ושומרון בלבד, אלפי מתנדבים	1. ניסיון בפעילות שמירה על אדמות המדינה במרחב הכפרי ביו"ש באמצעות מערך מתנדבים (היחידים שפועלים באזור זה). 2. ניסיון בפעילות קהילתית באמצעות לימוד ומיזמים חינוכיים (קשר עם הקהילה). 3. המתנדבים מגיעים בזמן אמת לשטח ומעניקים סיוע באירועי פשיעה חקלאית.	1. הארגון פועל במרחב יהודה ושומרון בלבד. אינו בעל פריסה ארצית. משכך, מדובר בארגון מצומצם יחסית מבחינת סדרי הגודל של כוח האדם וציוד (אלפי מתנדבים בלבד) ותקציב הארגון. 2. ניסיון, ידע ומוניטין מצומצם בתחום. 3. היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי. 4. פעילות מצומצמת יחסית עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, וכן עם גופי ביטחון (משטרה, מג"ב וכדו').
לב אחד	מערך מתנדבים	0.5	פריסה ארצית ומקיפה, מבוססת חמ"לים לשעת חירום	1. הארגון מאוד דינאמי ועוזר לקהילה בהתאם לצורך (בשנת 2006 הפך לארגון הסיוע הלאומי במצבי חירום). 2. הארגון פועל באמצעות הקמת חמ"ל נקודתי באירוע חירום. 3. הארגון עובד ישירות תחת הרשות המקומית באופן מסודר וריכוזי, הנכונים ל"הקפצה" בכל רגע.	1. מדובר בארגון הפעיל במצבי חירום בלבד, ואינו מנהל פרויקטים בשגרה. 2. היעדר מערך הכשרה או מרכז טכנולוגי סדור או ציוד קבוע משמעותי (כגון רכבים, אמצעים טכנולוגיים וכיו"ב) ופעילותו מתבססת על חמ"ל מרכזי, המגייס מתנדבים בשעת חירום, לרוב מתנדבים של עמותות אחרות שעמותת לב אחד מאמת עבור אירוע חירום.

PARETO GROUP

קבוצת פארטו

שם הארגון/ חברה	סוג הארגון (מתנדבים/ שכירים)	תקציב (מיליוני ש"ח)	אזור והיקף הפעילות (ארצי/מקומי)	יתרונות	חסרונות
				3. היקפי פעילות נמוכים (תקציב של מאות אלפי ש"ח בלבד). 4. איננו מתמקד בפעילות במרחב הכפרי ובכלל ובשמירת שטחים פתוחים, בפרט.	
עזר מציון	מערך עובדים ומתנדבים גדול ביותר	530	מרחב עירוני (30 ערים)	1. סניפים בפריסה ארצית ומערך של אלפי מתנדבים. 2. ארגון ותיק ומנוסה ובעל מוניטין והיקף תקציבי גדול, עם יכולת גיוס תרומות בהיקפים משמעותיים ביותר. 3. ניסיון בעבודה שוטפת ובהיקפי תקציב גדולים מול מוסדות המדינה (הענקת שירותים בהיקף תקציבי של כ-300 מיליון ש"ח בשנה).	1. הארגון מעניק שירותים בתחומי הסיוע הרפואי ואיננו בעל היכרות וניסיון בתחומים חברתיים, במרחב הכפרי, בהפעלת מערכי סיור בשטח (דבר הטומן בחובו צורך בהסבה של שינוי תחום הפעילות וכן במישור הכלכלי "עלות כניסה" משמעותית ביותר). 2. המוקדים המופעלים ע"י העמותה הם במרחב העירוני ובכלל בפעילותם אין השקה למרחב הכפרי.
יד שרה	מאות עובדים ואלפי מתנדבים	140	פריסה ארצית	1. סניפים בפריסה ארצית ומערך של אלפי מתנדבים. 2. ארגון ותיק ומנוסה ובעל מוניטין והיקף תקציבי גדול, עם יכולת גיוס תרומות בהיקפים משמעותיים ביותר.	1. הארגון מעניק שירותים בתחומי הסיוע הרפואי ואיננו בעל היכרות וניסיון בתחומים חברתיים, במרחב הכפרי, בהפעלת מערכי סיור בשטח (דבר הטומן בחובו צורך בהסבה של שינוי תחום הפעילות וכן במישור הכלכלי "עלות כניסה" משמעותית ביותר). 2. המוקדים המופעלים על ידי העמותה מצויים בעיקר במרחב העירוני (פעילות מצומצמת במרחב הכפרי).
התאחדות הסטודנטים	עמותה שמועסקים בה כ- 25 עובדים במספר מחלקות	27	פריסה ארצית בכל האוניברסיטאות והמכללות בארץ	1. פעילות התאחדות הסטודנטים שואפת להשפיע על עתיד מדינת ישראל והחברה והאנושית. 2. באמצעות ענף המלגות ניתן לייעד מלגות לתחום הסיור בשטחים הפתוחים ברחבי הארץ. 3. ניסיון בעבודה שוטפת מול מוסדות המדינה.	1. התאחדות הסטודנטים איננו ארגון אשר מתמקד בפעילות במרחב הכפרי ובשמירת שטחים פתוחים. 2. היעדר מערך קיים להפעלת מתנדבים סדור בהיקפים גדולים. 3. הארגון נעדר מערך הכשרה או מרכז טכנולוגי סדור לטובת פרויקט מסוג זה.
קדמה	מערך מתנדבים	11	פעילות באזורי הספר בצפון ובדרום וביהודה שומרון	1. ארגון מבוסס מערך מתנדבים. ניסיון בהפעלת פעילות חקלאית וקהילתית במרחב הכפרי.	1. הארגון פועל במרחבי הספר ואיננו בעל פריסה ארצית. משכך, מדובר בארגון מצומצם יחסית מבחינת סדרי הגודל של כוח האדם והציוד (תקציב נמוך). 2. היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי. 3. ניסיון, ידע ומוניטין מצומצם בתחום. 4. פעילות מצומצמת יחסית עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, וכן עם גופי ביטחון (משטרה, מג"ב וכדו').

PARETO GROUP

קבוצת פארטו

שם הארגון/ חברה	סוג הארגון (מתנדבים/ שכירים)	תקציב (מיליוני ש"ח)	אזור והיקף הפעילות (ארצי/מקומי)	יתרונות	חסרונות
חוגי סיירות של קק"ל	מערך מתנדבים	28	פריסת פעילות ארצית	1. פריסת פעילות ארצית. 2. חינוך החניכים לערכים באמצעות לימוד מיומנויות שטח, טיולים והכרת ארץ ישראל על כל מרכיביה.	1. ארגון נוער (יזכר כי בהתאם להגדרת המשרד יתאפשר סיור רק מעל גיל 16 ובילויי מבוגר). 2. הארגון איננו פועל ביום באזור יהודה ושומרון. 3. מערך המתנדבים קטן יחסית. 4. היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.
הסתדרות השומר הצעיר בישראל	מערך מתנדבים	*28 5* מלש"ח בלבד מיועדים למסלול שנת השירות	פריסת פעילות ארצית	1. תנועת הנוער פועלת בפריסה ארצית רחבה. 2. חניכי התנועה יכולים לתרום בשמירה על שטחים פתוחים במהלך שנת השירות.	1. מדובר בתנועת נוער אשר איננה מתמקדת בפעילות במרחב הכפרי ובכלל ובשמירת שטחים פתוחים, בפרט. 2. היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.

5.1. נספח א' – פירוט על אודות החברות שנבחנו בסקר השוק

5.2. השומר החדש

עמותה ישראלית העוסקת בשמירה על שטחי מרעה פתוחים. העמותה מסייעת לחקלאים ועוסקת בחינוך לציונות ולחקלאות. הארגון הוקם בשנת 2007 על ידי קבוצת מתנדבים אוהבי הארץ בכדי לשמור על אדמות המדינה. הארגון יוצר חיבור בין אזרחים וצעירים לאדמה, לאהבת הארץ ולזהות ציונית. הארגון פועל בפריסה ארצית נרחבת והינו אחד הארגונים בעלי מספר המתנדבים הגדול ביותר בישראל, העומד כיום על כ-160 אלף מתנדבים. תקציבו השנתי של הארגון נאמד בכ-120 מיליון ₪ (נכון לשנת 2022).

מאפייני הפעילות

הארגון מוביל מגוון פעולות התנדבותיות וחינוכיות במרחבים החקלאיים והפתוחים של מדינת ישראל. בעזרת המתנדבים ניתן לשמור על אדמות המדינה ועל אזורים חקלאיים במרחב הכפרי - אזורים מאתגרים אשר ככלל אינם מאובטחים על ידי חברות השמירה השונות או ארגונים אחרים. מדובר באזורים בעלי אופי מסוכן, מתפרעים רבים ותחושת חוסר ביטחון, כאשר המתנדבים מסייעים בהפחתת תחושת החוסר ביטחון. לטענת הארגון, פעולות השמירה הצליחו להוריד באופן משמעותי את מספר ההתנכלויות באזורי השמירה.

בנוסף, הארגון מפעיל את יחידת השומר במג"ב, אשר הוקמה בשנת 2014 בשיתוף פעולה עם המשטרה, כחלק מהמאבק בפשיעה החקלאית, בשל ההבנה, כי בשטחי הפעילות של הארגון חסר כוח מקצועי בעל סמכויות אכיפה שיורשה לבדוק ולתפוס עבריינים בשעת מעשה. מתנדבי היחידה עוברים הכשרה ייעודית (קורס בן 9 מפגשים), ובסיומה מוענקות להם סמכויות שוטר, אשר מכוחן הם פועלים ככוח משטרי מיומן המסייע במקרי גניבות, פלישות לשטחים והצתות. פעילות השטח המקצועית מנווטת לפי המידע מודיעיני שנאסף ע"י מג"ב.

לצד זאת, מפעיל הארגון תכניות שנתיות רבות, בתחומי הקהילה, החקלאות והחינוך. להלן יפורטו מספר תכניות:

התנדבות מבצעית

התכנית המרכזית של הארגון, המיועדת לבנים ובנות בגילאי 18-99, ומושתתת על מערך מתנדבים גדול מאוד, אשר מטרתו לסייע לחקלאי ישראל בהתמודדות היומיומית עם תופעת הפשיעה החקלאית, המובילה לנטישה של עשרות אלפי דונמים חקלאיים מידי שנה (ההופכים לשטח הפקר ולכר פורה להשתלטות גורמים עוינים). ארגון השומר החדש נרתם לסייע לחקלאים בכל הארץ ומגייס מתנדבים שמגיעים אחת לחודש (לפחות), לשמור בחוות, במשקים ובשטחים החקלאיים הפתוחים. השמירה מייצרת נוכחות בשטח, מונעת גניבות, הצתות, פגיעה בציד חקלאי ועוד, ומאפשרת לחקלאי ביטחון ולילות שקטים.

ההתנדבות כוללת בתוכה מספר פעולות ויחידות:

- **השומרים בחוות חקלאיות:** מגיעים לשטח בשעות הלילה, מדליקים מדורה ושומרים 8 שעות עד עלות השחר. השמירה מתבצעת ללא כלי נשק, ונערכת בזוגות ובקבוצות. אחת לשעה עורכים סיור קצר כדי לוודא שהשטח נקי מפולשים. הפעילות מיועדת לבני 18+, בעלי רכב או רישיון לרכב שמסוגלים להגיע עצמאית לשטח. נדרשת הכשרה שמירה לפני תחילת ההתנדבות.
- **יחידת הג'יפאים:** מתנדבי היחידה שומרים על שטחים פתוחים של כמה חקלאים בו זמנית. הם מסיירים באופן עצמאי ברכביהם הפרטיים המאובזרים בציוד מתאים, סורקים, מאתרים ניסיונות גניבה או חבלות וגרימת נזקים ומדווחים לגורמי האכיפה האזוריים. ביחידה מתנדבים בעלי ג'יפים ורכבי שטח שרתמו את תחביבם למטרה החשובה וכך הם משלבים את חובתם לנהיגת שטח עם סיורים מועילים שתורמים להפחתת מקרי הפשיעה החקלאית באזורי הפעילות. הצטרפות ליחידה מיועדת לבעלי רכבי 4x4 מעל גיל 21.
- **יחידת האופנוענים:** מתנדבי היחידה מסיירים באופן עצמאי באופנועי השטח הפרטיים שלהם, סורקים, מאתרים ניסיונות גניבה, חבלות וגרימת נזקים ומדווחים לגורמי האכיפה האזוריים. רוכבי אופנועי השטח מסוגלים להגיע לשטח רחב בזמן קצר. יכולת הניוד מאפשרת לתת מענה מהיר לאירועי פשיעה. ההצטרפות ליחידת מיועדת לבעלי אופנוע שטח מעל גיל 21.
- **יחידת אופני השטח:** מתנדבי היחידה המתנדבים מסיירים באופן עצמאי עם אופני השטח שלהם, בשטחים החקלאיים הפתוחים, סורקים, ומאתרים ניסיונות גניבה או חבלות וגרימת נזקים ומדווחים לגורמי האכיפה האזוריים. ההצטרפות מיועדת לבני 21+ בעלי מיומנות ברכיבת שטח.
- **יחידת מג"ב:** היחידה הוקמה בשיתוף פעולה עם המשטרה כדי להעמיק את פעילויות הארגון בתחום השמירה והמאבק בפשיעה חקלאית. מתנדבי היחידה פועלים למניעת אירועי פשיעה חקלאית וסיכולם. הם יוזמים מארבים ויוצאים לסיורים. הם עוברים הכשרה ייעודית ובסיומה מוענקות להם סמכויות שוטר. הם פועלים ככוח משטרה מיומן המסייע במקרי גניבות, פלישות לשטחים והצתות. פעילות השטח המקצועית מנווטת לפי המידע מודיעיני שנאסף ע"י מג"ב. ההצטרפות ליחידה אפשרית למועמדים בני 21-60, ללא עבר פלילי ומצריכה השתתפות בקורס הסמכה.

התנדבות חקלאית

השומר החדש מפעיל אלפי מתנדבים שמגיעים למשקים החקלאיים ומעניקים סיוע לחקלאים המתמודדים עם מחסור בידיים עובדות. מעבר לסיוע בעבודה השוטפת, המתנדבים מעניקים לחקלאים חיזוק מורלי ותחושה שהם לא לבד. המתנדבים חווים, לעתים לראשונה בחייהם, עבודה חקלאית מאתגרת ומגע עם האדמה. במסגרת התכנית ישנם מספר מסלולים:

- **התנדבות חקלאית קבוצתית:** ההתנדבות בתכנית מתקיימת במוקדים רבים בכל אזורי הארץ ומתאימה לקבוצות, יחידות צבאיות, חברות וארגונים. התכנית מאפשרת לכל אחד באשר הוא להתחבר לאדמה, להתנדב, לתרום ולקחת חלק בעבודה חקלאית מעצימה, מגבשת ומאתגרת. העבודה החקלאית מגוונת ותלויה בצרכיו של החקלאי: קטיפה, מסיק זיתים, עבודה בכרם ענבים, עישוב, עבודות יערנות ואתרי מורשת ועוד.

- **התנדבות חד יומית במשק חקלאי:** אפליקציית sundo היא פלטפורמה המחברת בין חקלאים לקהילות של מתנדבים חקלאיים. האפליקציה מציעה חוויה מעצימה של טבע, חופש ותרומה ומכילה מאות פעילויות חקלאיות ברחבי הארץ לפי תאריך, אזור ואופי הפעילות והכוללות עבודה חקלאית לצד חוויה אותנטית ומשמעותית. במסגרת הפעילות הגעה למשק הנבחר, מקבלים הסבר קצר של החקלאי על המשק ועל העבודה הנדרשת, וניגשים לביצוע פעילות חקלאית משותפת, עד 4 שעות.

תכנית המנהיגות הקדם הצבאית

תוכנית המנהיגות הקדם צבאית של השומר החדש פועלת משנת 2009, המיועדת לצעירים לפני צבא שמקבלים דחיית שירות ובמהלך השנה משמשים כמתנדבים קבועים בשטחים חקלאיים. שגרת היום יום של משתתפי התוכנית משלבת התנדבות חקלאית, סיורי שטח ליליים לימוד והכנה לצבא. התוכנית כוללת גם סדרות העשרה שונות: ניווטים, הישרדות, סמינר הגשמה בנגב, יהודה ושומרון, חברה ישראלית ועוד.

החניכים בתוכנית גרים בקבוצות של 10-13 חבר'ה, עם חניכה וליווי אישי צמוד של רכז בוגר צבא במשרה מלאה. לכל חניך וחניכה בתוכנית תפקיד ותחום אחריות אותו הוא מוביל במהלך השנה. התוכנית כוללת כלכלה מלאה לכל חניך ורב קו חופשי לנסיעות בארץ.

התנועה החדשה

התנועה הוקמה בסוף שנת 2019 כחלק משילוב כוחות של ארגון השומר החדש, ראשי מועצות, בוגרים וקהילות שהיו בעבר בתנועת בני המושבים. ארגון השומר החדש נעתר למשימת הקמת התנועה החדשה מתוך חיבור רעיוני של אהבת הארץ, חיבור לאדמה ושמירה על המרחב הכפרי והחקלאי באמצעות מעשה ולימוד. ערכי הליבה של התנועה הם שוויון ערך האדם, הוויה דמוקרטית, ציונות כאידיאל שאין לו סוף, עבודה ויצירה וסוציאליזם קהילתי.

התנועה פועלת גם במרחב הכפרי וגם באמצעות מסלול החוות במרחב העירוני. כיום מונה התנועה **מעל ל-25,000 חניכות וחניכים מכיתה ד'-יב' הפעילים ומתחנכים בתנועה**. הקני"ם הסניפים והחוות, פועלים ביותר מ-250 ישובים, 23 מועצות אזוריות, מקומיות בערים הגדולות, בפריפריה וביושבים בדואים.

במסגרת זאת, ישנו מסלול של הסיירת הטכנולוגית, המעניקה לחניכי שכבה ט' את האפשרות להתפתח בתחום היזמות חברתית-טכנולוגית. חניכי הסיירת נפגשים אחת לשבועיים ומפתחים פרויקטים שמשלבים בין קיימות, אקולוגיה וטכנולוגיה. הפרויקט נעשה בשיתוף עם חברת אינטל שמלווים את המשתתפים בסיירת.

מסלול נוסף הוא החוזה הקהילתי, אשר מטרתו לשמור על החקלאות והצביון הכפרי בישובים - בתנועה מקימים במושבים, בקיבוצים וגם בערים חוות קהילתיות-חקלאיות. באמצעות הפעילות בחווה ממשיכים, יחד עם חברי הקהילה, לשמור על צביונו של המרחב הכפרי, מחברים בין האדם לאדמה, הנוער מוביל וכל הקהילה מצטרפת. החווה היא במת פעילות משלימה לצד הק"ן המסורתי. יחד עם פעילות במועדון – יכולים החניכים להתנסות בעבודת האדמה, דרך חיבור לטבע ולפעולות החקלאיות השונות סביב מעגל השנה – מחזורי השתילה השונים סביב עונות השנה, דרכם אנחנו מטפחים, מצמיחים ומטפחים את הדור הבא. כיום פועלות חוות קהילתיות ברמת הגולן, קיבוצי הגליל העליון, מ.א. מנשה, דרום השרון, גליל תחתון, לב השרון, עמק חפר ובקרוב – החווה הקהילתית הראשונה בכפר נוער "העוגן הקהילתי" בבאר שבע ועוד.

רשת בתי ספר אדם ואדמה

רשת בתי הספר אדם ואדמה מחברת בין אדם לאדמה, בין עם למולדתו, מתוך אמונה כי החקלאות מהווה אבן יסוד משמעותית בעתידנו הלאומי ועבודת האדמה היא הבסיס לערכים של מנהיגות, מצוינות ואחריות. שיטת החינוך באדם ואדמה פורצת דרך בארץ ובעולם ומשלבת בין משימה לאומית לבין תכנית לימודים מגוונת ומצוינת.

התלמידים מגיעים מכל רחבי הארץ, בנים ובנות, דתיים וחילונים – מתוך רצון ליצור חברה ישראלית מעורבת, מכילה ומחוברת. תלמידי בית הספר מכיתות ט'-י"ב, חיים יחד בקמפוס פנימייתי במסגרת קבוצתית המפתחת את הכישורים האישיים והחברתיים שלהם לצד לימודי בגרות מלאה ועשייה חקלאית מעשית וניסויית.

התיכון הראשון הוקם בערבה בשנת 2015 במסגרת ארגון השומר החדש ובפיקוח משרד החינוך ולאור הצלחתו הפך בית הספר לרשת שמונה ארבעה בתי ספר – בתבור, בגולן ובחוף אשקלון.

תכנית המסעות

תכנית המסעות של ארגון השומר החדש, במסגרתה יוצאים המשתתפים למסע חקלאי-חינוכי ייחודי במטרה לחבר אותם לעולם החקלאות והקיימות, לעורר ולחזק בהם את תחושת השייכות והאחריות כלפי החברה והעם, דרך ערכי הציונות, אהבת הארץ והערבות ההדדית. תכנית "לעבדה ולשמרה" בנויה משלושה ימי מסע חווייתיים ומעצימים המשלבים מסלולי טיול וידיעת הארץ, התנדבות חקלאית, פעילויות אתגר ובישול קבוצתי, סדנאות ומעגלי שיח.

המסע בנוי כהליך חינוכי משמעותי כאשר כל יום בנוי כנדבך על גבי הימים שקדמו לו. ימי המסע מזמנים עיסוק בנושאים מהותיים, חשיפה וחיבור לעולם החקלאות ועיסוק בשאלות מרכזיות הקשורות לזהותם האישית והאזרחית של המשתתפים.

מתנדבי הנוער 'משפחת הפרייזרים'

משפחת הפרייזרים הם חבורה מופלאה של בני נוער שמחפשים דרך לעשות טוב בעולם, להתחבר לאדמה ולחברה הישראלית, להתנדב ולתרום מתוך חיבור לערכים של אהבת הארץ וערבות הדדית. הם נרתמים ומתייצבים היכן שזקוקים להם אם כמתנדבים בחקלאות וסיוע לחקלאים הן בעבודה פיסית והן בחיזוק מורלי ואם כמלווים ומדריכים קבוצות של מתנדבים בשטח ואפילו בתפעול של אירועי השומר החדש.

משפחת הפרייזרים מונה כ 1000- בני נוער בכיתות ט'-יב', בנים ובנות, חילונים ודתיים מכל הארץ.

מנהיגות צעירה בתיכון תכנית זייד

תכנית מנהיגות לתלמידי תיכון שנועדה להעניק לתלמידי י"א ו-י"ב, דתיים וחילונים מכל הארץ, כלים לבנייה וטיפול אישיות מנהיגותית המונעת מתחושת שייכות ומחויבות לאדמה ולזהות ישראלית. המשתתפים מובילים פרויקטים חברתיים שעוסקים בחיבור לארץ ולחברה הישראלית. פרויקטים אלו משלבים צעירים מהציבור הדתי והחילוני כאחד ונותנים להם כלים לפתח יוזמות אישיות.

התוכנית כוללת סמינרים מרתקים שמתקיימים בסופי שבוע במקומות שונים בארץ לאורך השנה; חוויות שטח והכרת הארץ-טיולים, סדנאות, סיורים ותצפיות; היכרות עם החברה הישראלית במעגלי שיח; הרצאות ומפגשים עם מובילי דעה בחברה הישראלית; קורס יזמות במסגרתו יוזמים פרויקטים שמלווים על ידי חונכים.

שנת שירות בשומר החדש (מנהיגות במצפים)

תכנית שנת שירות של השומר החדש מציעה לבנים ובנות לפני השירות הצבאי לקחת חלק בתכנית ערכית שמחברת את עם ישראל למורשתו ואדמתו תוך חיזוק הערבות ההדדית, האומץ האזרחי ואהבת הארץ. שנת שירות בתוכנית המנהיגות נמשכת 13 חודשים ובמסגרתה מסייעים החניכים לחקלאים. הם עובדים בחקלאות (קטיף, חממות, רעיית צאן ועוד), מסייעים בנוכחות בשטח וגרים במצפים חקלאיים הממוקמים בקיבוצים ובמושבים. התוכנית משלבת בנוסף לימודים, סמינרים, טיולים ופעילויות שעוסקות בזהות אישית ואהבת הארץ.

חניכי שנת השירות של תכנית המנהיגות מתמודדים עם אתגרים יוצאי דופן, עוברים תהליך התפתחות אישי משמעותי, מתחברים לטבע ולאדמה ומבלים בקבוצה קטנה ומגובשת המתגוררת יחד בקומונה.

שנת שירות בתנועה החדשה

ישנם שני מסלולים לשנת השירות בתנועה החדשה:

1. **מסלול החוות:** פעילות חינוכית בלתי פורמלית והקמת חוות חקלאיות ביישובים ובערים. החוות מתופעלות על ידי חניכי שנת שירות שבחרו להתמקד בהדרכה וחינוך דרך נגיעה ועבודה חקלאית חלוצית. חניכי שנת השירות המצטרפים לשנת השירות עוסקים בהדרכה, עבודת אדמה, בנייה אקולוגית, גידול חיות משק,

גידולים חקלאיים-אורגניים מגוונים וחיי קומונה עצמאיים. קבוצת חניכי שנת שירות בעלי כוח ואומץ לשנות את המציאות מתקבצת באחת מהערים בהן יש חוות חקלאיות והיא מלווה ומדריכה את החניכים כיצד לגדל בעצמם ירקות, משלבת התנסות בגידול בעלי חיים, בנייה בבז' ומעניקה חניכה משמעותית מדמות בוגרת.

2. **גרעין שנת השירות-מנהיגות בקהילות:** חניכי התנועה שהופכים לגרעינרים – מנהיגים ומובילים את פעילות התנועה במרחב הכפרי. הגרעינרים חיים בקומונה במועצה אחרת ממקום מגוריהם, כל חבר קומונה משתבץ בשניים-שלושה יישובים בהם הוא מוביל את פעילות הק"ן, מדריך את הנוער ושותף בפעילות הקהילתית ובחיבור הק"ן לקהילה. הגרעינרים שלנו הם הרוח והלב הפועם של התנועה במרחב.

מסלול הנח"ל – שירות צבאי

מסלול הנח"ל של ארגון "השומר החדש" מסייע בחיזוק החקלאות וההתיישבות באזורי עדיפות לאומיים. זהו מסלול הגשמה ארוך טווח המתחיל מגיבוש גרעין הנח"ל בשנת השירות, דרך שירות משותף באותה המחלקה במהלך השירות הצבאי ועד פרק משימה חקלאי - התיישבותי ברוח "השומר החדש". כל גרעין מורכב מ-25 בנים ובנות העוברים יחד תהליכי גיבוש ערכיים לאורך המסלול ומקבלים החלטות משותפות לגבי אופי ההגשמה שלהם. המשתתפים מתיישבים בנקודות אסטרטגיות לאומיות מתוך רצון לחזק וליישב את האזורים האלה דרך השליחות הצבאית במסלול הנח"ל. צוות מסלול הנח"ל מלווה את החברים לכל אורך תהליך גיבוש הגרעין והפרק הצבאי.

לאורך השירות הצבאי נערכים סמינרים ערכיים ברוח "השומר החדש" במטרה ליצור חיבור מתמשך רעיוני וממשי בין חברי הגרעין לבין האתגרים הניצבים בפניהם בשירות הצבאי ולקראת יציאה לפרק המשימה. בפרק המשימה מלווה גרעין הנח"ל על ידי רכז ייעודי מטעם "השומר החדש" אשר מסייע להם לממש את הערכים והשאיפות המשותפים שלהם תוך מילוי המשימות הייחודיות של פרק המשימה ברוח "השומר החדש".

שירות לאומי

השומר החדש מציע לבנות שמחפשות שירות לאומי להשתלב בארגון בתפקידי שטח בתחום ההדרכה או בתקן משרדי ולקחת חלק בעשייה משמעותית מלאת סיפוק.

מאהל ומגדל – בוגרי צבא ושירות לאומי (20-25)

תכנית ייחודית המיועדת לחיילים משוחררים ולמסיימי שירות לאומי בני 20-25. התוכנית משלבת עבודה מועדפת בחקלאות בפרדסים, במטעים בחממות ובגד"ש - יחד עם חיי קבוצה תוססים, מגורים משותפים והעשרה לימודית. במהלך התוכנית מתקיימים באופן שוטף סדנאות ולימודי העשרה בתחומים מגוונים: פילוסופיה, חברה בישראל, דמוקרטיה ושלטון, יוגה, פסיכודרמה, ריקודי עם, התנהלות כלכלית, יהדות, ציונות, פילוסופיה, הכוונה אקדמית ומקצועית. במסגרת התוכנית ניתן לשלב לימודי הדרכת טיולים המעניקים תעודה הפותחת אופציות לעבודה

בתחום ובארגון השומר החדש (כמו להדריך קבוצות בעבודה חקלאית ולהוציא מסעות) או לחלופין מהטבת פסיכומטרי במימון מלא.

בכל קבוצה חיים 10-20 בנים/בנות, דתיים/חילוניים שעובדים בחקלאות 8-10 שעות. משך התכנית – 8 חודשים והיא מתקיימת במקומות שונים בנגב ובגליל. התוכנית מעניקה למשוררים הזדמנות לקחת חלק בעבודה משמעותית, ליהנות, לקבל ערך מוסף ולעבור תקופה בלתי נשכחת וגדושת חוויות.

קהילת מחנכים חקלאית

קהילת מחנכים חקלאית (קמ"ח) היא תכנית משותפת של מועצה אזורית אשכול והשומר החדש שמיועדת לחיילים משוחררים ובוגרי שירות לאומי, המשלבת עשייה חינוכית-חקלאית חלוצית במושבים וקיבוצים באזור חבל אשכול. התכנית כוללת הזדמנות ייחודית לשלב בין עולם החינוך לעולם החקלאות: עבודה כמדריכי נוער, בניית תכנית פעילות שנתית למושב/קיבוץ, לצד עבודה חקלאית, חיי קבוצה ומגורים במבנה משותף בתחומי המועצה האזורית אשכול, ליווי מקצועי והכשרה בתחום ההדרכה והחינוך, סמינרים, לימודי העשרה ותכנים במגוון נושאים. התוכנית מיועדת לבנים ובנות דתיים וחילוניים בני 20-25 ונמשכת שנה (כולל מענק כספי של 9,000 ₪ למסיימים).

שומר היער

מיזם ארצי המיועד לבוגרי צבא ושירות לאומי בגילאי 20-25, ופועל בשיתוף עם קרן קיימת לישראל, המשלב עובדים ומתנדבים הפועלים בשטחים הפתוחים, ביערות ובשמורות הטבע, שומרים על היערות והשטחים הפתוחים ומסייעים בשיקום ובמניעת שריפות. הפעילות של שומר היער מתקיימת בימי שגרה ובעתות חירום והיא כוללת משימות כמו שיקום היערות והשטחים הפתוחים שנפגעו בשריפות, דילול צמחייה ובירוא עשבייה כדי למנוע התפשטות שריפות עתידיות, אחזקת יערות, נטיעות לחידוש היערות וסיוע בכיבוי שריפות ע"י איוש מגדלי תצפית, סיורים, צמצום הנזקים וסיוע למכבי האש.

יתרונות

- פריסת פעילות ארצית.
- ארגון בעל מספר מתנדבים מהגדולים בישראל, העומד על כ-160 אלף מתנדבים.
- ארגון בעל ניסיון מוכח במרחב הכפרי בהקמה ותפעול של צוותי מתנדבים (הכשרה, הכוונה, ארגון ופעילות) בדגש על שמירה וסיורים במרחב הפתוח החקלאי ובסביבתו לצורך הגברת תחושת הביטחון והימצאות/נוכחות במרחב הפתוח סביב הישוב לאור הפגיעה הקשה בתחושת הביטחון בישובים.

- מטרת הארגון עונות לצרכי התקשרות זה – לסייע לחקלאים ובוקרים להתמודד עם איומים על ביטחונם, רכושם וזכויותיהם, כמו גם לפעול באופן חינוכי-קהילתי ולחבר בין צעירים לאדמה למעון עתיד החקלאות והחברה.
- ניסיון ומוניטין נרחב ומוכח בהפעלת מערך שמירה ופעילות קהילתית במרחב הפתוח ובאזורים מרוחקים, כולל שיתופי פעולה עם ארגונים מרכזיים (משטרה ומג"ב, קק"ל, משרדי ממשלה וגורמים אזרחיים שונים).
- לרשות הארגון עומד מערך הפעלה טכנולוגי (רכבים, רחפנים וציוד טכנולוגי נוסף) ומרכז בקרה כלל ארצי, כמו גם מערכי גיוס מתנדבים וכוח אדם מנוסים. עובדה זו טומנת בחובה גם **יתרון כלכלי לעורך התקשרות**, כאשר 'דמי הכניסה' לפרויקט וההשקעות וההתאמות הנדרשות יהיו נמוכות בהרבה (מעריך טכנולוגי, ביטוח ועוד). בנוסף, הגדלת היקפי השטחים בהם פועל הארגון בכוחה להוביל ליתרון לגודל.
- היכרות בפעילות משותפת עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, על פני שנים רבות. יתירה מכך, הארגון מהווה מוקד ידע והתייעצות לגופים ממשלתיים בתחומי הפעילות הנדונים.
- המתנדבים מגיעים בזמן אמת לשטח ומעניקים סיוע חירום באירועי פשיעה חקלאית, כך שהארגון מכיר את השטח ויודע להביא מתנדבים שיעשו סיורים בשטחים אלו. לפי סקר שביצע הארגון בקרב חקלאים שקיבלו סיוע מהשומר החדש, נמצאה ירידה של 42% בהיקף הנזק בין 2021 ל-2022¹.

חסרונות

- הארגון פועל כיום רק בחלקים מאזור יהודה ושומרון (בקעה וגב ההר).

¹ דו"ח הפשיעה, 2022, השומר החדש

https://www.hashomer.org.il/wp-content/uploads/2023/03/hashomer_pshiaa_chaklaut_choveret_2023_new_a4.pdf

5.3. השומר יו"ש

ארגון השומר יו"ש (ע"ר) הוקם בשנת 2013, על מנת להעניק סיוע לחקלאים השונים ביהודה ושומרון, בהתמודדות עם קשיים כלכליים ופשיעות חקלאיות בתדירות גבוהה. שטחי המרעה והחקלאות בהם הארגון פועל נפרשים על פני אלפי דונמים. תקציבו השנתי של הארגון נאמד בכ-7 מיליון ₪ (נכון לשנת 2022).

מאפייני הפעילות

מתן הסיוע לחקלאים בא לביטוי בעיקר באמצעות מערך של אלפי מתנדבים, אשר מבצעים פעילות שמירה בלילות מפני גנבים, וכן מסייעים בפעילות חקלאית לחוות החקלאיות. מלבד הסיוע בכוח האדם, הארגון מסייע גם בציד חקלאי ובטחוני, ובמתן עזרה ברגעי חירום.

הארגון מפעיל תכניות התנדבות רבות, כפי שיפורטו להלן.

שמירת לילה בחוות החקלאיות

השמירות הן התנדבות הדגל של השומר יו"ש. מדובר על שמירה בשעות הלילה, המאפשרת לחקלאים לישון בתחושת ביטחון ולצבור כוחות ליום הבא. השמירה על החווה ורכושה חיונית להמשך קיומה של החווה החקלאית, השומרת על שטחים רבים סביבה. השמירה היא שמירה אזרחית, ללא נשק, המיועדת לבני 16+, כאשר תפקיד השומרים הוא להסתובב עם פנס בשטחי החווה ולהיות ערניים וקשובים למתרחש, ובכך להראות נוכחות בשטח ולהוות הרתעה והגנה משמעותית. לשם ביצוע התנדבות זו לא נדרש ניסיון מוקדם, אלא מעבר תדריך על ידי אחד מסיירי השטח של השומר יו"ש.

פעילות זו מתקיימת כיום בעשרות חוות חקלאיות בשטחי יהודה ושומרון, ובהן: מגד הארץ, חוות עמק תרצה, חוות לילנטל, אל נווה, חוות נגוהות, טנא ירוק, חוות אברהם ועדן.

מרעה – שמירה על השטחים הפתוחים

הוצאת הצאן או הבקר למרעה הינה חלק משמעותי בחיי היום יום של החווה. אחד הכלים המשמעותיים בשמירה על השטחים הפתוחים ביהודה ושומרון הוא על ידי רעיית צאן ובקר יומיומית. שטח המרעה מתפרש על אלפי דונמים, יותר מכל גידול חקלאי. שטח מרעה ממוצע הוא כשטחה של עיר בינונית בישראל, ובכך מגן המרעה על עתודות הקרקע של מדינת ישראל מפני השתלטות לא חוקית.

הרועים (גילאי 16+) יוצאים מדי יום עם הצאן או הבקר לשטח המרעה ומחפשים מקום שיתאים לרעייה באותו יום, ושוהים כמה שעות בשטח עם הצאן. בחלק מהחווות מתחלפים המתנדבים זה עם זה לאחר כ-3 שעות, או מפצלים את המרעה ל-3 שעות בבוקר ו-3 שעות אחר הצהריים.

בינוי פיתוח ושיפור פני החווה

הנראות ותחושת ה"בית" של החווה משפיעים מאוד על ההצלחה של המקום ועל יכולתו להישאר בשטח, תוך כדי קבלת תמיכה ממתנדבים ומבקרים. על כן, מטרת התנדבות זו, המיועדת לגילאי +12, לסייע בעבודות בינוי המורכבות משימוש בכלים מקצועיים ומכשור על ידי בעלי ניסיון, כמו עבודה במתכת ועץ, הרחבת הדיר או המבנים, יציקות למעיין או לפינה ייחודית בחווה. זאת, לצד עבודות שמתאימות למתנדבים חדשים וחסרי ניסיון כמו צביעה, גידור, ניקיון וטיפול, בניית שבילים, יצירת פינות נוי וישיבה.

עבודות חקלאיות

התנדבות זו מיועדת לכלל הגילאים ומטרתה לסייע בתחזוקת מטעים חקלאיים לאורך כל השנה: גיזומים שיאפשרו לצמח לגדול, סילוק צמחים זרים, הדלייה של ענפים, פרישת צינורות השקיה, קטיף פירות יער ותותים, שקדים ופרחים ועוד. מתנדב או קבוצה שמגיעים לתחזק את המטע יקבלו כפפות, מזמרות והנחיות מדויקות למשימה הנוכחית, בהתאם לעונה ולמצב המטע. בזכות עבודת הקבוצה יוכל המטע להמשיך להתפתח ולשאת פרי איכותי וטעים. ההתנדבות נעשית בכל שעות היממה, בהתאם למזג האוויר, ומתאימה מאוד לקבוצות וגם ליחידים.

עבודות בדיר או ברפת

מיועדות לגילאי +14 ומתמקדות בהיבטי תחזוקה, ניקיונות, טיפולים, האכלות ועוד.

פעילויות בתחומי החינוך והקהילה

לצד התכניות שפורטו לעיל, מפעיל הארגון מספר תכניות בתחומי החינוך והקהילה:

- **חווה-ישיבה – חקלאות, חינוך ותורה:** חוות חקלאיות רבות הן מקום להתפתחות וצמיחה של בני נוער. חלק מהחוות הקימו קבוצות (בוגרי תיכון, נוער חרדי ועוד) המשלבת לימוד תורה ותהליך חינוכי לצד העבודה בחווה.
- **בתי ספר – גפ"ן:** בתי ספר ומוסדות חינוך נוספים יכולים לבחור בפעילות התנדבות חקלאית הרשומה בגפ"ן במסלול הירוק. הפעילות ההתנדבותית כוללת עבודה חקלאית קבוצתית באחת החוות, כמו גם סדנא חווייתית.
- **סדנאות בחוות:** סדנאות חווייתיות וערכיות בחוות השונות ביהודה ושומרון.
- **שירות לאומי:** שירות לאומי חווייתי ומחובר לטבע בחוות, בתקן ביטחון פנים-שמירה על אדמות המדינה. מיועד לבנות ולבנים הפטורים משירות צבאי, שיתגוררו בחוות ביום-יום, למשך תקופת השירות.
- **יישוב מאמץ חווה:** פרויקט קהילתי דרך השומר יו"ש, ובו תושבי יישוב מאמצים חווה סמוכה: ביצוע שמירות על בסיס קבוע (בתורנות), התנדבויות ופרויקטים לפי היוזמה וכוח הרצון: שיפור פני החווה, נטיעות, פריצת

שבילים ועוד. הפרויקט מאפשר מעורבות למבוגרים ולנוער כאחד, ויוצר תחושת שייכות קהילתית סביב המשימה.

יתרונות

- ארגון שמירה מבוסס מערך התנדבות.
- מטרת הארגון לסייע לחקלאים להתמודד עם איומים על ביטחונם, רכושם וזכויותיהם, כמו גם ביצוע פעילויות חינוכיות וקהילתיות במרחב הכפרי ובשטחים הפתוחים.
- המתנדבים מגיעים בזמן אמת לשטח ומעניקים סיוע באירועי פשיעה חקלאית.

חסרונות

- הארגון פועל במרחב יהודה ושומרון בלבד. אינו בעל פריסה ארצית. משכך, מדובר בארגון מצומצם יחסית מבחינת סדרי הגודל של כוח האדם וציוד (אלפי מתנדבים בלבד) ותקציב הארגון.
- ניסיון, ידע ומוניטין מצומצם בתחום.
- היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.
- פעילות מצומצמת יחסית עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, וכן עם גופי ביטחון (משטרה, מג"ב וכדו').

5.4. לב אחד

'לב אחד' - סיוע אזרחי בחירום' הוא ארגון סיוע אזרחי, אשר נוסד בשנת 2005 ופועל במצבי חירום בישראל ובעולם. הארגון מאמין, כי חוסן לאומי נמדד בפעילות של אנשים בשטח, ושמנהיגות צומחת מתוך משבר. מטרת הארגון היא פיתוח מנהיגות מקומית תוך ייצור תשתית סיוע מבוססת מתנדבים לשעת חירום. תקציב הארגון עומד על מאות אלפי ₪ בלבד.

מאפייני הפעילות

לאורך שנות קיומו של הארגון, הפעיל הארגון עשרות אלפי מתנדבים במצבי חירום שונים בארץ ובעולם, וזכה להכרה מצד גופים רשמיים, ובהם פיקוד העורף, רשות החירום הלאומית, משרד הרווחה ועוד. המתנדבים מקימים חמ"לים אשר מסייעים לאזרחים במגוון תחומים בהתאם לתקופה (לדוגמה: ב-7 באוקטובר הוקמו 16 חמ"לים ברחבי הארץ, אשר הפעילו כ-50 אלף מתנדבים ברחבי הארץ, בסיוע למשפחות המפונים, סיוע לחקלאים בשדות והקמת מרכז ייחודי לסיוע מקיף למשפחות החטופים).

מודל ההפעלה של הארגון² מבוסס על עבודה משותפת עם רכז המתנדבים העירוני, ומעמיד לרשותו מערך גיוס והפעלה, שמאפשר לו לנהל אלפי מתנדבים בזמנית. לצורך כך, מכשיר הארגון מובילי מתנדבים ברחבי הארץ, כך שבשעת חירום יוכלו לבצע את תפקידם בצורה מהירה ויעילה. כדי להגיע ליעילות מרבית, פועל הארגון בשיתוף פעולה עם גופי התנדבות אחרים ועם סקטורים שונים.

עם פרוץ מצב חירום נפתח מוקד בקרה ברשויות המקומיות (הפועל בשיתוף פעולה עם מערכי הרשות), העורך מיפוי של הצרכים המידיים שלהן. מרכז זה מופעל על ידי ראש חמ"ל, רכז מתנדבים, רכז משימות ורכז לוגיסטיקה. עם הגדרת היעדים, מגויסים מתנדבים מקומיים וחיצוניים, ונשלחים למשימות שונות על פי הצורך, כמו: ביקורי בית אצל קשישים הזקוקים לתרופות ומזון, הפעלת ילדים ובני נוער במקלטים, הפעלת מעונות יום לילדי רופאים ואחיות, איסוף ציוד תומך להתנדבות ועוד.

הארגון איננו פועל רק בישראל. מתנדבי הארגון מסייעים גם למדינות אשר עוברות אסונות טבע שונים (שטפונות, סופות ועוד), תוך שהם מקימים שלוחות של הארגון במדינות אשר זקוקות לסיוע (כמו אוקראינה).

יתרונות

- הארגון מאוד דינאמי ועוזר לקהילה בהתאם לצורך, בארץ ובעולם.

- בשנת 2006 הארגון הפך לארגון הסיוע הלאומי במצבי חירום.
- הארגון עובד ישירות תחת הרשות המקומית באופן מסודר וריכוזי, ובעל ניסיון בהכשרה וניהול של צוותי מתנדבים בשגרה, הנכונים ל"הקפצה" בכל רגע.

חסרונות

- מדובר בארגון **הפעיל במצבי חירום בלבד**, ואיננו מנהל פרויקטים בשגרה, ולכן מדובר בהיערכות בהיקפים קטנים ביחס לפרויקט הנדרש משרד.
- הארגון נעדר מערך הכשרה או מרכז טכנולוגי סדור, ופעילותו מתבססת על חמ"ל מרכזי, המגייס מתנדבים בשעת חירום בהסתמך על מתנדבים של גופים אחרים (לא מתנדבים שהם רק של הארגון). מכיוון שכך, אילו היו נדרשים להפעלת הפרויקט שבנדון באמצעות גופים אחרים – היו נוצרות עוד עלויות מעבר לעלויות הישירות.
- היקפי פעילות נמוכים (תקציב של מאות אלפי ₪ בלבד).
- הארגון איננו מתמקד בפעילות במרחב הכפרי ובכלל ובשמירת שטחים פתוחים, בפרט (פועל במגוון תחומים בהתאם לצרכי הקהילה בחירום).

5.5. עזר מציון

עזר מציון שהוקמה בשנת 1979, היא העמותה הגדולה בישראל בתחום התמיכה הרפואית לחולים ולמשפחותיהם, לקשישים ולנזקקים, המסייעת ומלווה בכל שלבי ההתמודדות עם המחלות השונות.

שירותי העמותה ניתנים באמצעות 14 מחלקות, כ-6,500 עובדים ו-30 אלף מתנדבים בכ-60 מוקדי פעילות הפרושים על פני מעל 30 ערים בישראל. מאות אלפי אנשים מסתייעים בשירותי העמותה מידי שנה.

תקציב העמותה עמד על כ-530 מיליון ₪ בשנת 2022.

מאפייני הפעילות

העמותה מעניקה מגוון של שירותים בתחום התמיכה הרפואית.

יתרונות

- סניפים בפריסה ארצית ומערך של אלפי מתנדבים.
- ארגון ותיק ומנוסה ובעל מוניטין והיקף תקציבי גדול, עם יכולת גיוס תרומות בהיקפים משמעותיים ביותר.
- ניסיון בעבודה שוטפת ובהיקפי תקציב גדולים מול מוסדות המדינה (הענקת שירותים בהיקף תקציבי של כ-300 מיליון ₪ בשנה).

חסרונות

- הארגון מעניק שירותים בתחומי הסיוע הרפואי ואיננו בעל היכרות וניסיון בתחומים חברתיים, במרחב הכפרי, בהפעלת מערכי סיוע בשטח (דבר הטומן בחובו צורך בהסבה של שינוי תחום הפעילות וכן במישור הכלכלי "עלות כניסה" משמעותית ביותר).
- המוקדים המופעלים ע"י העמותה הם במרחב העירוני וככלל בפעילותם אין השקעה למרחב הכפרי.

5.6. יד שרה

העמותה הוקמה בשנת 1974 כיוזמה מקומית על ידי הרב אורי לופוליאנסקי. כיום ברשות העמותה **30 מחלקות סיוע הפרושות ב-125 סניפים ברחבי הארץ**, אשר מגשימים מסביב לשעון את חזון העמותה. יד שרה חרטה על דגלה את השאיפה לספק לכל אחד את מעטפת הבריאות המושלמת בחיק המשפחה והקהילה התומכת.

העמותה עוסקת בהשאלת ציוד הרפואי ושיקומי, ומאפשרת לכל אחד לקבל את המכשור הרפואי הטוב ביותר לו הוא זקוק, בלי להזדקק לרפואה הציבורית. מוקד המצוקה של העמותה מעניק ליווי רפואי צמוד והשגחה מתמדת, כדי שגם קשישים וחולים יוכלו להישאר בבית.

בשנת 2022 נעזרו בשירותי העמותה **מעל למיליון אנשים**.

תקציב העמותה בשנת 2022 עמד על כ-**140 מיליון ₪**, הנשען ברובו על תרומות מהארץ ומהעולם, כאשר כ-8 מיליון ₪ ממנו מקורו בתמיכות ממשלתיות (כ-6%).

מאפייני הפעילות

בעמותה מתנדבים כיום כ-**7,000 מתנדבים** במגוון תחומים במספר מחלקות הסיוע, נהגי הנכויות, המטפלים במרכזי השיקום, המתנדבים בביקורי בית או הרופאים. העמותה מעניקה מגוון של שירותים בתחום הרפואה.

יתרונות

- סניפים בפריסה ארצית ומערך של אלפי מתנדבים.
- ארגון ותיק ומנוסה ובעל מוניטין והיקף תקציבי גדול, עם יכולת גיוס תרומות בהיקפים משמעותיים ביותר.

חסרונות

- הארגון מעניק שירותים בתחומי הסיוע הרפואי ואיננו בעל היכרות וניסיון בתחומים חברתיים, במרחב הכפרי, בהפעלת מערכי סיור בשטח (דבר הטומן בחובו צורך בהסברה של שינוי תחום הפעילות וכן במישור הכלכלי "עלות כניסה" משמעותית ביותר).
- המוקדים המופעלים על ידי העמותה מצויים בעיקר במרחב העירוני (פעילות מצומצמת במרחב הכפרי).

5.7. התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות הארצית

ההתאחדות היא הארגון היציג של כ-350 אלף סטודנטים וסטודנטיות בישראל, ובית לאגודות ולקהילות סטודנטים שפועלות ברחבי הקמפוסים, המכללות והאוניברסיטאות ברחבי הארץ. פעילות ההתאחדות מתמקדת בעשייה ציבורית ופרלמנטרית שוטפת ועמוקה, אשר ניצבת מול מקבלי ההחלטות ומקדמת כל יום את המקום, הכוח וההזדמנויות של הסטודנטים והסטודנטיות בישראל. התפקיד המרכזי של ההתאחדות הוא להעצים את מעמד הסטודנט ולהעניק לו הזדמנות שווה להגיע לאקדמיה ללא תלות במצב הכלכלי והשייך החברתי או הגאוגרפי; לקבל השכלה איכותית ולחווה תקופה סטודנטית ממשמעותית ורלוונטית ליום שאחרי התואר, שעונה על הצורך הגובר בהקניית כלים ומיומנויות לעולם התעסוקה המשתנה; ולהשפיע על עתיד המדינה באמצעות מעורבות חברתית ואזרחית דרך מגוון תכניות, מלגות וגרעינים המופעלים על ידה.

נכון לשנת 2022 מועסקים בהתאחדות כ-25 עובדים במספר מחלקות (מטה, מדיניות, מלגות, מעורבות חברתית ועוד), כולל חברה כלכלית (אלחון אחזקות). תקציב העמותה עמד על כ-27 מיליון ₪ בשנת 2022, כאשר כ-80% מתוכו נובע ממתן שירותים למוסדות המדינה.

מאפייני הפעילות

- מחלקת מעורבות חברתית: המחלקה אחראית על מתן מענה בשטח לאוכלוסיות סטודנטים וסטודנטיות, פיתוח תוכניות וקהילות עבור הציבור הסטודנטיאלי הכללי וליווי יוזמות סטודנטיליות מגוונות. זאת במטרה להוביל שינוי חברתי בקרב צעירים וצעירות בישראל ולקדם אחריות והשפעה על ההווה והעתיד של החברה והמדינה. במסגרת המחלקה, מופעלים קהילות שינוי ומרחבי השפעה שמאפשרים לסטודנטים לקחת חלק בעשייה חברתית משמעותית.
- מחלקת קשרי אגודות: המחלקה אמונה על הליווי השוטף של אגודות הסטודנטים והסטודנטיות בפריסה גיאוגרפית ארצית, בפן המקצועי, הארגוני, החברתי והאישי. תפקידי המחלקה הם לקיים הכשרות וסמינרים מקצועיים להסמכת בעלי תפקידים, ייעוץ ארגוני וסיוע צמוד לחברי ההנהלה באגודות השונות. בנוסף, המחלקה מקיימת תשתית ליצירת שיתופי פעולה בין האגודות, מקימה פרויקטים לרווחת הסטודנטים והסטודנטיות, ומחברת בין האגודות לבין גורמים חיצוניים בזירות הציבוריות השונות לטובת קידום האינטרסים הסטודנטיאליים.

יתרונות

- חלק מתפקידי התאחדות הסטודנטים הוא להעצים את יוזמות הסטודנטים ולעודדם להיות מעורים, פעילים ומובילים בחברה, מתוך שאיפה להשפיע על עתיד מדינת ישראל והחברה האנושית.

- יכולת השפעה וגיוס של אלפי סטודנטים, באמצעות מערך מלגות ענף, אותו ניתן לייעד גם לתחום הסיור בשטחים פתוחים ברחבי הארץ.
- ניסיון בעבודה שוטפת מול מוסדות המדינה

חסרונות

- התאחדות הסטודנטים איננו ארגון אשר מתמקד בפעילות במרחב הכפרי ובשמירת שטחים פתוחים.
- היעדר מערך קיים להפעלת מתנדבים סדור בהיקפים גדולים.
- הארגון נעדר מערך הכשרה או מרכז טכנולוגי סדור לטובת פרויקט מסוג זה.

6.7. קדמה

קדמה התיישבות צעירים הוקמה בשנת 2014 במטרה לחזק את החוסן הקהילתי של יישובים סמוכי גדר או מאוימים ביטחונית. נכון לסוף שנת 2022, קדמה מפעילה כ-25,600 שעות התנדבות בשנה, באמצעות עשרות פרויקטים המיועדים לקבוצות צעירים בגילאי 18-35, לחיזוק החוסן הקהילתי ביישובים בבקעת הירדן, יהודה ושומרון, גבול הצפון, עוטף עזה, והערבה (בשטח של מעל 20 אלף דונמים). מטרת הארגון לתת מענה למספר אתגרים: אתגר צמיחה דמוגרפית, חוסר במענים בתחום הנוער, הילדים וצרכי הרווחה, חוסר בידיים עובדות בחקלאות ובחינוך ועוד.

הארגון מפעיל מערך של מאות מתנדבים ותקציבו השנתי נאמד בכ-11 מיליון ₪, כאשר כ-20% מהתקציב מקורו בגורמים ממשלתיים (נכון לשנת 2022).

מאפייני הפעילות

הארגון מפעיל באזורים בהם הוא פועל מספר תכניות:

- **כפרי סטודנטים** – התוכנית מיועדת לסטודנטים וסטודנטיות, נשואים ורווקים, הלומדים לתואר ראשון או תואר שני. הסטודנטים מובילים פעילות חברתית באזור, במגוון תחומי עשייה: רווחה, קהילה, תרבות, חקלאות. כל חבר בקהילת הסטודנטים זכאי למלגת לימודים של 10,000 ₪ בשנה, ומתחייב ל-150 שעות של עשייה חברתית ו-150 שעות נוספות אשר מוקדשות לפיתוח הקהילה. עד כה הוקמו 8 כפרי סטודנטים: בצפון (מטולה, משגב עם), במרחב יהודה ושומרון (אלמוג, פני קדם, מכורה, מעלה אפרים, רימונים) ובדרום (ניר עוז).
- **תכניות קדם צבאיות** (שנת שירות) – הפעלת שנת שירות בשלושה מסלולים:
 - מסלול התיישבות: עבודה חקלאית ופעילות קהילתית וחברתית ביישובים.
 - מסלול חינוך: מענה חינוכי לילדים ולנוער ביישובים השונים, בנושאי התיישבות, קהילה ואדמה.
 - מסלול חוות: שמירה על שטחי חקלאות, הכוללת גם פעילות קהילתית וחינוכית בתחום.
- **קהילות צעירים** – יצירת קהילות המורכבות מצעירים, זוגות ומשפחות בין הגילאים 25-35, המגיעים להתגורר ביישובי הספר. התכנית פעילה כיום בבית הערבה ובאדמית.
- **אדם וחווה** – תכנית חווייתית שהוקמה במטרה לאפשר לצעירים השתתפות בתכניות התנדבותיות חקלאיות ולהכיר מקומות מיוחדים בארץ. במסגרת התכנית, משובצים לאחת מהחוות בהן מתקיימת התכנית ומגיעים ל-6 מפגשים (בסופי שבוע), במהלכם משתלבים בחיי היומיום בחווה (צאן, בישול, טיולים).

יתרונות

- ארגון מבוסס מערך מתנדבים.
- ניסיון בהפעלת פעילות חקלאית וקהילתית במרחב הכפרי.

חסרונות

- הארגון פועל במרחבי הספר ואיננו בעל פריסה ארצית. משכך, מדובר בארגון מצומצם יחסית מבחינת סדרי הגודל של כוח האדם והציוד (תקציב נמוך).
- ניסיון, ידע ומוניטין מצומצם בתחום.
- היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.
- פעילות מצומצמת יחסית עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, וכן עם גופי ביטחון (משטרה, מג"ב וכדו').

6.8. חוגי סיירות של קק"ל ע"ש אורי מימון

לאחר מותו של אורי מימון, התכנסו חבריו והחליטו על הקמת מפעל חינוכי אשר יוקדש לזכרו וישמר את רוחו. הרעיון גובש להקמת מרכז פעיל לטיפול אהבת הסיירות בקרב הנוער הישראלי ולגרום לאיחוד העם לאחר הפירוק במלחמת יום כיפור. **החוגים נפתחו בשנת 1974**, תחילה, פעלו החוגים כגוף עצמאי אשר הופעל ונוהל בהתנדבות חבריו של אורי מימון. לאחר שהתפתחו החוגים והגיעו לסדרי גודל שלא אפשרו לגרעין ההקמה לפקח על החוגים, הם חיפשו גוף כלכלי שיעזור להם לכלכל את החוגים, ולכן נוצר החיבור לחברה להגנת הטבע.

ב-1997, בשל חילוקי דעות בין החוגים לחברה להגנת הטבע, התפצלו החוגים מהחברה להגנת הטבע. תחילה ניסו החוגים להיות עצמאיים, אך כעבור שנה, בשל קשיים כלכליים חתמו על הסכם עם קק"ל כדי שקק"ל תעזור לחוגי הסיירות בבניית המבנה הארגוני.

משנת 1997 פועלים חוגי סיירות בשיתוף קק"ל וכיום כוללים כ-3,700 חניכים בחוגי סיירות של קק"ל.

מטרת הארגון – קיום תשתית חינוכית, נגישה גיאוגרפית וכלכלית, המאפשרת לכל נער ונערה בישראל להתפתח כ"בני הארץ הזאת", דרך סיירות.

בשנת 2022 מספר המתנדבים בעמותה עמד על **235 מתנדבים**, תפקיד המתנדבים הינו ללוות את החניכים אחת לחודש בטיול (מלווה נדרש להיות מעל גיל 18), ובנוסף נדרשים מלווים לחניכים במהלך ארבעה מסעות נודדים אשר מתקיים במהלך כל השנה. המתנדבים נהנים מהטיוולים וממסעות ייחודיים ומקומות מרתקים. המתנדבים לוקחים חלק בשליחות החניכים של הארגון.

שיטת הפעולה

החוגים עוסקים בקיום פעילות קהילתית, בעלי עמדה חברתית וסביבתית. חוג בודד מונה בין 10 ל-15 חניכים ומובל על ידי מדריך. מדריכי החוגים יכולים להיות מדריכים בוגרים, מתנדבים מדריכים בשנת שרות או זוג מדריכים צעירים (בכתות י"א-י"ב). הפעילות בחוגים מיועדת לחניכים בין הכיתות ה' עד י"ב, ומתבססת על מפגשים על בסיס שבועי בן שעתיים, טיולים חודשיים במשך יום וחצי ובנוסף, מתקיימים מחנות ומסעות בני שלושה ימים ועד חמישה ימים בחופשות ארוכות מביה"ס.

החוגים פועלים ב-11 אזורי פעילות בכל רחבי הארץ (במרכז ובפריפריה), כאשר בכל אזור כ-30 קבוצות עליהם אחראים מנהל אזור וצוות רכזים. תקציב חוגי הסיירות בשנת 2022 עמד על כ-**28 מיליון ₪**, מתוכו כ-3 מיליון ₪ מקורו בתמיכות ממשלתיות.

עיקרי הפעילות של חוגי הסיירת

- חינוך לשמירה על איכות הסביבה: חוגים אשר מיצרים מודעות וקשר ישיר של החניכים עם הארץ ונופיה תוך שמירה על ערכי הטבע, הנוף והדאגה לאיכות הסביבה. דגש מיוחד מושם על תחום המיחזור, החניכים משתתפים במבצעי ניקיון רחבים בשיתוף עם רשות הטבע והגנים בחופי הים, נחלים וחניונים. בנוסף, משתתפים במבצעים אקולוגיים.
- מעורבות ותרומה לקהילה: מקיימים פעילות קהילתית בתוך הקהילה בה הם פועלים כגון: הדרכת סיורים ללא תשלום עבור תושבי היישובים והערים, טיפוח אתרי טבע סמך למקומות מגורים, הדרכת טיולים בכל רחבי הארץ עבור תושבים מבוגרים בשכונות חלשות ומועטות יכולת כלכלית, התרומה לקהילה באה לידי ביטוי בתחומים רבים נוספים.
- חינוך למנהיגות: במהלך כיתה י' עוברים החניכים תהליך מיון והכשרה לקראת פעילותם כמדריכים צעירים. במסגרת זאת מעמיק הנער את יכולת המנהיגות, ההובלה והכריזמה שלו ומתנסה בהדרכה, בארגון, ביוזמה ובנטילת אחריות רבה תוך תרומה והתנדבות.
- שנת שירות (ש"ש): העבודה המרכזית של הש"שינים היא הדרכת קבוצות באזור המגורים שלהם. כל בת/בן שנת שירות מדריך 3 קבוצות גיל שונות הכוללות משתתפים מאוכלוסיות שונות. כל קבוצה נפגשת עם המדריך לפעילות שבועית, ויוצאת לטיול סופ"ש אחת לחודש ול- 4 מחנות בני 3-4 ימים בחופשות בביה"ס. בנוסף, פועלים בני השירות הלאומי בהדרכת והובלת פרויקטים ברוח איכות הסביבה שמירת הטבע. הש"שינים חיים בקומונה יחד (5-7 ש"שינים) המנהלים אורח חיים משותף. הקומונות פרוסות ב- 9 מוקדים: בבית שאן, עכו, חיפה, פרדס חנה, ת"א, רחובות, בית שמש, באר שבע ונתיבות. עבודות הש"שינים מתרחשת בערים אלו ובאזורים שסביבים.

יתרונות

- פריסת פעילות ארצית.
- מטרת העמותה חינוך החניכים לערכים באמצעות לימוד מיומנויות שטח, טיולים והכרת ארץ ישראל על כל מרכיביה. ניתן לפתח חוג חדש שבו החניכים ילמדו על הצורך בשמירת שטחים פתחים, והחוג יעודד את בני הנוער בהמשך להצטרף לארגונים אשר שומרים על שטחים פתוחים.

חסרונות

- מדובר בארגון נוער.
- הארגון איננו פועל כיום באזור יהודה ושומרון.
- מערך מתנדבים קטן יחסית.

- היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.
- פעילות מצומצמת יחסית עם גופים ציבוריים ומשרדי ממשלה, וכן עם גופי ביטחון (משטרה, מג"ב וכדו').

6.9. הסתדרות השומר הצעיר בישראל

תנועת הנוער השומר הצעיר היא התנועה הציונית הראשונה בעולם אשר הוקמה בפולין בשנת 1913. **שנת ייסוד העמותה בישראל היא 1981**, ולעמותה כ-3,000 מתנדבים. פעילות התנועה פרושה כיום בכ-150 מוקדי פעילות ברחבי הארץ. ערכי העמותה הם ציונות, סוציאליזם, אחוות עמים וערך הפמיניזם והמאבק לשוויון בין המינים. תנועת השומר הצעיר הייתה גורם מוביל ומשפיע בצמתים המרכזיים בהם עמד העם היהודי טרם קום המדינה, הקימה קיבוצים בארץ ישראל, פעלה במסגרת קק"ל בארץ ובגולה, נאבקה למען קיום חיים יהודיים בגטאות ולקחה חלק מוביל במרידות בגטאות ובהנהגת המחנות בתקופת השואה. בתקופת המנדט הבריטי ובשנותיה הראשונות של המדינה הייתה תנועת השומר הצעיר מעורבת בלחימה בשורות הפלמ"ח וההגנה, בהקמת נקודות התיישבות חדשות ובקליטת עלייה. חניכי ומדריכי התנועה נמצאים בחזית העשייה למען חברה צודקת ולמען שוויון ערך האדם באשר הוא אדם.

המחזור השנתי של העמותה לשנת 2022 נאמד בכ-28 מיליון ₪, כאשר 16 מיליון מתוכם מקורם בתמיכות ממשלתיות (כ-60%).

שיטת הפעולה

מסלולי שנת שירות: שנת השירות בשומר הצעיר קיימת כבר למעלה מ-30 שנה וכוללת 7 מסלולים שונים שכל חניך יכול לבחור לאיזה מסלול להשתייך.

- מסלול בראשית – מסלול המיועד למי שמעוניין בחוויה חלוצית ומאתגרת. חיים בקבוצה של 10 חברים בקומונה ופועלים בסניפים של אחת מהערים: חיפה, ירושלים, מודיעין.
- מסלול חברות נעורים – מסלול אשר מיועד למי שאוהב להדריך, חוויה עטפה והוליסטית במקום אחד. חיים בקבוצה של 6-8 חברים באחת ממוסדות התנועה.
- מסלול יוצרים – מסלול למי שמתעניין בחינוך. חיים בקבוצה של 12-15 חברים בקומונה בערים: ראש"צ, רחובות, כפר סבר, ירושלים.
- מסלול מכינה – מסלול לאנשים שרוצים להכיר את עצמם טוב יותר, מי שמחפש חיי קבוצה משמעותיים ומלאים, למי שרוצה ללמוד את המציאות טוב יותר ולשנות אותה. חיים בקבוצה של 20 חברים בגבעת חביבה.
- מסלול קהילה – מסלול למי שרוצה להשפיע על שכונות. חיים בקבוצה של 12-15 חברים בערים: אשקלון, אשדוד, רחובות, ראשון לציון, חולון, ירושלים, כרמיאל, נהריה.
- מסלול קיבוצי – מסלול למי שחיים בקיבוץ מדברים אליו. חיים בקבוצה של 10-15 חברים, פועלים בסניפים באחד מקיבוצי התנועה בכל הארץ מהגליל העליון ועד עוטף עזה.

- מסלול לביאה – מסלול למי שרוצה לעשות שינוי אמיתי במערכת החינוך. חיים בקבוצה של 10-14 חברים בקומונה בחריש.

יתרונות

- תנועת הנוער פועלת בפריסה ארצית רחבה ועם אלפי מתנדבים, כאשר מדריכי התנועה מגיעים מכל חלקי החברה (יהודים, ערבים, מהעיר, מהקיבוץ ומהכפר).
- חניכי התנועה יכולים לתרום בשמירה על שטחים פתוחים במהלך שנת השירות.
- בוגרי שנת השירות יכולים להתגייס לשירות צבאי במסלול הנח"ל, מסלול שמשלב שמירה על ביטחונה הלאומי של המדינה יחד עם יצירה של חוסן חברתי. מדובר בחניכים ששמירה על אדמות המדינה הינה ערך מרכזי עבורם.

חסרונות

- מדובר בתנועת נוער.
- פעילות התנועה איננה מתמקדת בפעילות במרחב הכפרי ובכלל ובשמירת שטחים פתוחים, בפרט.
- היעדר מערך הפעלה טכנולוגי ומרכז בקרה כלל ארצי.
- איננה פועלת ביהודה ושומרון.

6.10. פעילות מתנדבי מג"ב

יחידת השומר במג"ב הוקמה בשיתוף פעולה עם המשטרה כדי להעמיק את פעילויות הארגון בתחום השמירה והמאבק בפשיעה חקלאית. שיתוף הפעולה החל בשנת 2014 על בסיס ההבנה שבשטחי הפעילות של "השומר החדש" חסר כוח מקצועי בעל סמכויות אכיפה שיורשה לבדוק ולתפוס עבריינים בשעת מעשה³.

מתנדבי היחידה פועלים למניעת אירועי פשיעה חקלאית וסיכולם. הם יוזמים מארבים ויוצאים לסיוורים. הם עוברים הכשרה ייעודית, מספר מפגשים שבהם נידונים התכנים הרלוונטיים למשימה ובסיומה מוענקות להם סמכויות שוטר. בתוקף הסמכויות האלה הם פועלים ככוח משטרה מיומן המסייע במקרי גניבות, פלישות לשטחים והצתות. **פעילות השטח המקצועית מנווטת לפי המידע מודיעיני שנאסף על ידי מג"ב.**

מדובר בפעילות של אנשים שהוכשרו מקצועית תקופה ארוכה (יוצאי יחידות קרביות), בעלי סמכויות אכיפה, בהיקף מאוד מצומצם ולכן עיקר פעילותם היא בתחום הביטחוני-לאומני ועל כן לא ראינו לנכון לסקור אותה לעומק. מדובר ביחידה של מתנדבים, אשר השומר החדש הוא הגורם המספק להם את המתנדבים.

³ השומר במג"ב - https://www.hashomer.org.il/featured_item/%D7%94%D7%A9%D7%95%D7%9E%D7%A8-%D7%91%D7%9E%D7%92%D7%91/